

Az idő szigete

„Ezzel szemben”

Legyünk bizalmatlanok a múlttal szemben - mondta állítólag nagypapa megtörten, a háború után, mikor egyik pillanatról a másikra a gettó, ahol addig élt, megszűnt gettónak lenni. A hely nem, a helyet jelölő fogalom azonban *elmúlt*, s attól fogva Budapestnek hívták, közelebbről Pestnek, még közelebbről kilencedik kerületnek. Két fiának s négy unokájának nem tudta elmagyarázni, milyen is, amikor átdübörög az embereken az idő.

Hiszen nem is értette. Élete végéig gettóban érezte magát, hiábavaló volt minden, a helyzet megváltoztatására irányuló szándéka. „Jó vagy rossz, egyre megy”- írta egy kockás papírra. Mégis, az oly fontos nagyapai tanítás hiányának ellenére a négy unokából kettő, a két fiú megérzett valamit ebből a nyomorúságból.

Egy esős őszi reggelen (amely reggel nem utólag, a hangulat érzékeltetése miatt őszi és esős) a két fiú kiment a temetőbe, hogy rendbe tegye a nagypapa sírját. Nehezen találtak rá a sírra, s ha megkérdezné őket valaki, hogy miért, nyilván azt válaszolnák, hogy a sok egyforma sír között nem volt egyszerű megtalálni a nagypapáét.

Az igazság ezzel szemben az, hogy még soha azelőtt nem jártak annál a sírnál, sőt abban a temetőben sem jártak még soha. A nagypapa két fiának köszönhatték, hogy egyáltalán rátaláltak a kőre.

Állt a nagypapa két unokája a nagypapa sírja előtt, zuhogott a fejükre a hideg, őszi eső, és képtelenek voltak megmozdulni. A két unoka mozdulatlanságát nem a halál közelsége okozta, hanem az a felismerés, hogy egy idegen ember sírját akarják rendbe tenni. Egy idegen emberét, akit soha nem láttak, akivel soha nem is beszéltek. Ennek az embernek sok mindenről kellett volna mesélnie a négy unokájának, de ezt nem tehette meg. Az egyik unoka apja néhány méterrel arrébb egy Skoda személygépkocsiban ült és a két fiút nézte. A másik unoka apja azt sem tudta, hogy a két fiú az apja sírja előtt áll, s abban a pillanatban egyikőjük sem tudja, most mit is kellene csinálniuk. Nagyon fáztak, mert nagyon esett az eső és nagyon hideg volt.

Jó volna otthon lenni - gondolta a nagypapa egyik unokája, az, amelyik sokáig, szinte egész gyermekkorában abban a lakásban lakott, amelyikben a nagypapa is élt a nagymamával egészen addig, amíg gettóba nem küldték, majd munkaszolgálatba, s utána is, a két fiával, amíg meg nem halt. A nagypapa sírja - gondolta a másik fiú, az, amelyik sokáig azt hitte, hogy az apjától nem kérdezhet a nagypapáról és a nagymamáról, akiket soha nem látott, mert az fáj az apjának, és irigyelte a mellette álló fiút, mert az legalább *ott* lakik. A nagypapa unokájának, ennek, a nagypapáról készült fotográfiák is hiányoztak, mert azok

mind a nagypapa másik fiának a lakásában voltak. Az ő lakásukban sokáig, felnőtt koráig nem voltak képek a nagypapáról.

A nagypapa két unokája, a két fiú, akik a nagypapa nevét viselték, letörölték arcukról az esőt, szinte egyszerre, ugyanazzal a mozdulattal, majd anélkül, hogy eltakarították volna a sírről a sok-sok év alatt összegyűlt

A nagypapa két lányunokája ebben a percben (használhatjuk bátran a jelzőt: esős) Londonban, a nagypapa testvéröccsének lakásából elindult abba az iskolába, ahol külföldiek angolul tanulhatnak. A nagypapa testvéröccsének három fia van, de ők nem abban a házban laknak, amelyikben az apjuk, aki hosszú ideje él Londonban, olyan hosszú ideje, hogy már jobban beszél angolul, mint magyarul. Az anyanyelvén csak nehezen tudja kifejezni magát, ráadásul nagyothall, akárcsak a bátyja, amíg élt, így hangosan kell vele beszélni, ha azt akarja az ember, hogy a nagypapa öccse meghallja, amit mondanak neki.

A nagypapa két unokája, a két lány, azért ment Londonba, mert szerettek volna angolul tanulni. A nagypapa öccse viszont örült, hogy bátyjának két lányunokája ellátogatott hozzá, és örült annak is, hogy magyar szót hall végre. Ezért a két lány inkább magyarul szólt a nagypapa öccséhez, ami nem igazán használt a nyelvtanulásnak. Pedig mondva volt otthon, hogy a nagypapával angolul kell beszélni, mert csak akkor van értelme az egésznek.

„Tessék enni a levest, mert elhűl”, kiabálta a nagypapa nagyobbik lányunokája. A nagypapa öccse pedig bólogatott, hogy érti, és örült, hogy érti, amit ez a magyar kislány, az ő vérének rokona mond neki, és enni kezdte a levest, mert tudta, hogy az hidegen tényleg rossz, és nem is tesz jót egy öregember gyomrának.

A nagypapa öccsének három fia egyáltalán nem beszél magyarul, igaz, a családnevük megegyezik a nagypapa négy unokájának családnévével, ami magyar név, pontosabban magyarosított. A nagypapa öccse ezt a szót: magyarosított, nem érti. Szegényessé vált magyar szókinséből az évtizedek múltával kihullt ez a szó. Igaz, abban az országban, ahol él, ezt a nevet, az ő nevét nem teljesen úgy írják, sőt nem is úgy mondják, ahogy eredeti hazájában, és nem is jelent semmit. Hat darab betű, hat darab hang egymás után, semmi több.

Nagypapát és az öccsét nem mindig hívták ezen a néven. Az apjuk egészen más nevet viselt, de kényszerűségből meg kellett változtatniuk a nevüket. Az apjuk már nem élt, amikor ez történt, ez a magyarosítás, így az ő sírján az a név van, amit egész életében viselt. Senki nem tudja, hol van a nagypapa apjának a sírja. Se a nagypapa öccse, se a nagypapa két fia, sem a négy unoka nem tudja, hova kellene menniük, ha egy nap úgy döntenének, megnézik a nagypapa apjának a sírját, hogy eltakarítsák róla a sok-sok év alatt összegyűlt

Abban az országban, ahol a nagypapa öccse él, a magyarosít ige sem létezik. A nagypapa öccsének a neve abban az országban nem magyarosított név, hanem egy öregembernek a neve, aki nem itt született ugyan, de már nagyon régóta itt él. A szomszéd házban lakó két ember, egy fiatal fiú és egy fiatal lány még nem is éltek, amikor a nagypapa öccse abba az országba költözött. Ők úgy tudják, hogy a nagypapa öccse angol. Egy furcsa nevű angol. Kedves ember, csak kicsit süket, hangosan kell vele beszélni. „How are you?”, kiabált át a kerten a szomszéd fiú

egy délután, amikor hazaért a munkából. A nagypapa pedig bólogatott, „I’m fine, thanks”.

„meg kell állapítani”

Orvos vagy ügyvéd. Esetleg filozófus. Esetleg. Határozott hang egy ellentmondást nem tűrő ember szájából.

Leült az ebédhez. „Meg kell állapítani, hogy a leves kihűlt”, mondta. Nem hangosan, nem is fenyegetően. Pedig nehéz napja volt. Ha hangosan szól, ha fenyegetően is, a vele szemben ülő asszonynak akkor sem lett volna oka sértődött arcot vágni. A leves tényleg kihűlt. Túl korán tálalta fel. Ugyanakkor, ugyanúgy, mint máskor, mégis túl korán. Idejében elkészült, ahogy minden nap, megkóstolta, olyan volt, mint máskor. Az asztalra tette. Más napokon a férfi ekkor lépett be a lakásba, letette a táskáját, kibújt a kabátjából, ingujjra vetkőzött, ahogy mondják, és az asztalhoz ült.

Azon a napon nem így történt. A férfi felesége az asztalra tette a tálát, de az ajtó nem nyílt. Állt az asztal mellett és nézte az edényből felszálló gőzt. Nem tudta, mitévő legyen. Várt. Nem sokat, tíz percet. A falon lévő óra szabdalta az időt, a férfi feleségének úgy tűnt, össze-vissza.

„Sajnálom”, mondta halkan. A férfi a tányérját nézte.

Nem emelte fel a kanalat. Nem emelte fel a hangját sem, csak megismételte: kihűlt.

A férfi felesége nem szólt. Az asztalhoz ült ő is, szembe a férjével, és várt. A kertből frissen vágott rózsza illata a szobába idézte a tavaszt. A menóra mögött egy

„hogya a történetnek”

A fiú anyja az erkélyen állt, „arcát a napba mártotta”, írta a fiú később, akkor, amikor már elvégezte az egyetemet és a doktori cím megszerzésére készült, és sokszor, a kelleténél jóval többször gondolt vissza a gyerekkorára, „arcát a napba mártotta, hangja az égig szállt, kacagott, ó, hogy kacagott!”

Emlékezett egy délutánra, amikor együtt volt a család, többnyire nők, és egymásról, magukról beszélgettek. A fiú akkor úgy döntött, hogy figyelni fog mindenre és mindent megjegyez. Mindenki azt szeretne volna, hogy a történetnek legyen értelme, ezért a család minden tagja, aki abban a helyzetben volt, hogy ezt megtehetné, mesélt. Remélték, hogy nem felejtettek túl sokat. A fiú hallgatott, néha papírra jegyzetelt, nem mindent, csak a fontos szavakat, a poharakba bor került, a fiú anyja a fiú nagynénjének szavába vágott, szívem, rosszul emlékszel, ez még akkor történt, amikor megvolt a trafik, igen, igazad van, és akkor a trafikról szőtték egybe az emlékek foszlányait, a fiú pedig leírta, „anyám fekete hajára ráragadt az ablakon áttörő napfény”.

A fiú anyjának a sógora két héttel azelőtt külföldre utazott, és a napokban kaptak hírt arról, hogy soha többet nem jön haza. Eggyel megint kevesebben, gondolta a fiú anyja a konyhában, ahová az újabb üveg borért ment.

A fiú anyjának akkor még erős keze volt, nagyot ütött vele, ha kellett, megfeszített tenyérrel, hogy fájjon. „Nem tétova mozdulattal ütött, hanem”

A fiú erre a kézre gondolt, amikor az anyjához lépett és homlokra csókolt. A fiú anyja az ágyon feküdt, puha keze a fehér lepedőn, ujjával a frissen mosott anyagot simogatta. A fiú felesége a konyhában vajat kent egy vékonyra szelt kenyérre, a kenyeret tányérra tette, a tányért tálcára tette, a tálcát gömbölyű hasának támasztotta, úgy vitte be az asszonynak. A fiú az ablaknál állt, onnan nézte a két nőt. A fiú öccse is úton volt már akkor.

A fiú kinézett az ablakon, kezében pálinkás pohár, a pohárban pálinka. Az utca csendesedett, lassan, de kiszámíthatóan, ugyanúgy, ahogy minden nap. A fiú felemelte a poharat, az üvegen át az utcát nézte.

Emlékezett arra a napra, amikor (összeült az Országgyűlés és megalakult az új kormány) hazaért az iskolából, és az anyja rémülten kérdezte, hogy mi történt. A fiú dacos arccal állt előtte, orrán, arcán megszáradt vér, nadrágja piszkos és szakadt. Megverték. Kik? Az osztálytársaim. Miért? Csend. Mit csináltál? Semmit. Kiabáltam. Kiabáltál?

A fiú anyján fekete blúz volt, a blúzra fehér gyöngysor simult, mint azon a képen, az esküvőin. Az erkély korlátját fogta. És mit kiabáltál? Hát, csak úgy kiabáltam. Érezte az anyjából áradó meleg, édeskés illatot. A dac elolvadt az arcán: sírva fakadt. Azt, hogy zsidó vagyok.

A fiú anyja megdermedt. Akkor állt ilyen halálra váltan, amikor a poros tükör összetört, és csak nézte, bízva a csodában, a széthullt cserepeket.

És amikor minden ereje elszállt, kacagni kezdett. „Állt az erkélyen, arcát a napba mártotta, hangja az égig szállt.”

Az asszony a frissen mosott lepedőt simogatta, szeme a fiú feleségének nyakát ölelő láncra, a láncon függő keresztre tévedt. Nem szólt. A fiú felesége az ágy melletti asztalkára tette a tálcát. A fiúra nézett. A fiú a szájához emelte a poharat és kiitta, a várakozókkal együtt, a pálinkában ázó buszmegállót.

A fiú öccse megcsókolt az asszony homlokát. A fiúhoz lépett. Mehettek, holnap találkozunk, mondta. A fiú a két nőt nézte, bólintott. Holnap.

Minden abban a szobában történt. Abban a szobában érezte először az arcán apja borostáját, ott vágta meg az ujját a papírvágó késsel, ott csókolt meg először a lányt, abban a szobában halt meg másnap az anyja.

Mint akit golyó talált, úgy fogyott a levegő a fiú tüdejéből. Vonszolta magát végig az utcán, keresztül a kilencedik kerületen.

A fiú felesége a fiú öccse mögött állt, kezébe rejtve a kavicsot.

A kinyíló ököl mélyén hideg kavics.

Az ujjaid szirmok, nézd, mondta a fiú a lánynak. Az ujjaid szirmok, felelte a lány. „Igen.”

„igenis”

Fehér lapot vett elő és tollat. Ezeket az asztalra tette. Rágyújtott. Az ablakhoz lépett, a függönyön, a fehér függönyön át kinézett az udvarra. Szemközt számtalan ablakot látott, egyforma, sötéten ásító ablaküvegeket. Megérintette a függönyt. Az ujjbegyével először, azután hozzáérintette a tenyerét. A helyiségben nem volt természetes fény, az utcákra tűző nap csak az épület külső falait melegítette, az udvart körülvevőket nem. Hüvelykujjával megpöccintette a cigaretta végét. Rátaposott a kőre hullt hamura. Az asztalhoz lépett, megérintette a fehér papírlapot, pontosabban megigazította, hogy a széle párhuzamosan álljon a tollal. Elhúzta a széket az asztaltól, aztán visszatolta. Újabb cigarettát vett elő a zsebéből, a parázsló csikket a végéhez érintette, beleszívott. Mélyen leszívta a füstöt. Az egyik karján kigombolta az inget és lassan feltúrte. Valamikor erős karja volt, ez látszott. Az asztalra támaszkodott, úgy, hogy a mennyezetről lelógó csupasz villanykörte fénye megvilágítsa az alkarját. Mozdulatlanul állt néhány percig. Aztán újra az ablakhoz lépett. Ott, az ablaknál szívta végig a cigarettát, és amikor végzett vele, a kőre dobta és eltaposta. Az ajtóhoz ment. Egy, kettő, három, négy, öt, hat. Megfordult. Egy, kettő, három, négy, öt, hat. Egy, kettő, három, négy, öt, hat. Egy, kettő, három, négy, öt, hat. A fekete függönyt a fehérre húzta. Újabb cigarettát vett elő a zsebéből, rágyújtott.

- Kér?

Az asztal mögött ülő férfi néhány másodpercig nem mozdult, aztán bólintott.

- Nem hallottam a választ. Kér?

- Igen.

- Akkor kérjen. Mondja, hogy kér. Mondja azt, hogy kérek szépen.

- Kérek szépen...

- Nem tetszik. Nem érzem benne... - Az asztalra dobta a cigarettás dobozt, a férfi elé. - Nem érzem benne a vágyat. Ön valójában nem is akar rágyújtani, igaz? Dohányzik ön egyáltalán?

- Igen...

- Akkor nem értem. Mióta is van itt? Egy éve? Két éve?

- Hat napja.

- Hat napja, hát persze. - Elmosolyodott. - Hat napja. Hat nap, távol a családtól, az otthontól. Hat istentelenül kemény nap. Majdnem egy egész hét. Priccsen alszik, az ételnek mindennap ugyanolyan íze van. Hat napja nem gyújtott rá... Hát, igen. Tessék, vegyen csak nyugodtan. - A doboz felé bökött.

Az asztalhoz lépett, kihúzta a másik széket és leült, szemben a férfival.

- Akkor most számoljon el háromszázkilencvenegyig.

A férfi hallgatott.

- Tessék, kezdje - mondta.

Nem, ez nem igaz. Nem mondta, hanem ordította. Artikulátlanul üvöltött, kirúgta maga alól a széket, felborította az asztalt és ordított. Azt ordította, hogy a férfi, aki vele szemben ül a széken, aki a félelemtől reszketve ül a széken, a férfi, aki szürke ruhában, olyanban, amilyet annak az épületnek a legtöbb lakója hord, olyan szürke ruhában ott ül vele szemben, az a férfi számoljon el háromszázkilencvenegyig, hangosan és érthetően, mert csak akkor van esélye arra, hogy egy nappal tovább éljen, ha most elszámol háromszázkilencvenegyig,

és az nem igaz, hogy nem tud számolni, mert a jó kurva anyja azért számolni biztosan megtanította, mindenki, még az ilyen utolsó rohadék is tud számolni, ehhez nem kellene különleges képességek, túlélni háromszázkilencvenegy napot, ahhoz kell a különleges képesség, aztán megütötte, a férfi orrából kifreccsenő vérből jutott az asztalra, a papírra is, a földre esett, ekkor belerúgott, a veséjébe, éppen a veséjét találta el, tudatosan tette, a veséjét akarta eltalálni, hogy véreset pisáljon, egy, kettő, újra belerúgott, három, megy ez, te rohadék, mondta lihegve, négy, öt, megdöglesz, érted, meg fogsz dögleni, hat.

Nem, ez sem igaz. Nem ordított és nem ütötte meg és nem rúgta szét a veséjét. Nem kérte azt sem, hogy számoljon. Leült a férfival szemben, elétolta a papírlapot és a tollat és azt mondta neki: - Kezdje!

A férfi a kezébe vette a tollat, a tekintetét a papírlapra szegezte.

- Mit írok? - kérdezte. Alig lehetett hallani a szavát.

- Mindent. Írjon le bátran mindent. Őszintén. Az nagyon fontos, hogy őszinte legyen. Könnyítsen a lelkén! Tessék, gyűjtsen rá nyugodtan. Úgy biztosan könnyebben megy majd.

A férfi remegő kézzel kivett egy szálat és rágyújtott. Aztán írni kezdett.

Nem igaz, nem írt semmit. Hozzá sem ért a tollhoz és a papírhoz. Csak az igaz, hogy rágyújtott. Az ablakhoz lépett, a függönyön, a fehér függönyön át kinézett az udvarra. Szemközt számtalan ablakot látott, egyforma, sötéten ásító ablaküvegeket. Megérintette a függönyt. Az ujjbegyével először, azután hozzáérintette a tenyerét. A helyiségben nem volt természetes fény, az utcákra tűző nap csak az épület külső falait melegítette, az udvart körülvevőket nem.

„van létjogosultsága”

Apró, éles kavics. Aztán még egy. Attól jobbra egy nagyobb kődarab. Olyan alakja van, mint egy gilisztának. Hosszúka és vékony. Közvetlenül mellette egy faág. Valamilyen bogár mászik rajta. Elrepül, nem repül el, elrepül, nem repül el... Nem repül el. Rezegetteti kicsit a szárnyát, de mégse. Megint egy éles kavics. Egy lábnyom. Viszonylag nagy, közvetlenül mellette azonban egy sokkal kisebb. Aztán sokáig semmi érdekes. Egy kabátgomb. Fekete színű. A gilisztakő. A faág a bogárral. A lábnyom. Aztán semmi érdekes. A kabátgomb. A gilisztakő. A faág. A lábnyom. A kabátgomb. A faág. A gilisztakő. A lábnyom. A kabátgomb. Éles kavics. Éles kavics. Éles kavics. Az ég. A nap. Egy pisztoly csőve. Egy arc. Por. A kabátgomb. Egy piros színű kődarab. A gilisztakő. A lábnyom. A kabátgomb. Fal. Őr. Ajtó. Kőpadló. Ágyak. Csupasz villanykörte. Háromszáztizenhat. Háromszáztizenhat. Háromszáztizenhat. Egy szoba. A szobában asztal. Az asztal mellett egy nő. A nő nyakán fehér gyöngysor.